CHAPTER 15

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ: ประสบการณ์ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป

Criminal Justice and National DNA Database: European Union's Experience

รัชนี แตงอ่อน*
เจนวิทย์ นวลแสง**

* อาจารย์ประจำภาควิชานิติศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
** อาจารย์ประจำภาควิชานิติศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

บทคัดย่อ

สารรหัสพันธุกรรมดีเอ็นเอ (Deoxyribonucleic acid (DNA)) ถูกนำมาใช้เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมของนานาประเทศ รวมทั้งประเทศสหราชอาณาจักร เยอรมนี โปรตุเกส และประเทศไทย ประเทศโปรตุเกสเป็นหนึ่งในสมาชิกสหภาพยุโรปได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์มาตรฐานสากล เพื่อให้เกิดฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติเช่นเดียวกับประเทศสมาชิกอื่นๆ อย่างไรก็ตาม การเกิดกฎหมายเกี่ยวกับฐานข้อมูลดีเอ็นเอนั้น ต้องมีการให้ความสำคัญกับตัวบทกฎหมาย และจริยธรรมของการนำประโยชน์ของดีเอ็นเอมาใช้ในคดีอาญา

ประเทศโปรตุเกสได้ออกกฎหมายฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติมาใช้เรียบร้อยแล้วตั้งแต่ปี ค.ศ. 2008 ซึ่งบังคับใช้ทั้งคดีแพ่ง และคดีอาญา สำหรับประเทศไทยนั้น ยังไม่มีตัวบทกฎหมายดีเอ็นเอ และกฎหมายฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ ซึ่งฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์และเอื้ออำนวยต่อหน่วยงานยุติธรรมทางอาญาในการนำมาใช้เพื่อประโยชน์ในการป้องกัน และปราบปรามคดีอาญาที่เกิดขึ้นในสังคม ในขณะเดียวกัน ผู้บังคับใช้กฎหมายก็ต้องคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนด้วย

คำสำคัญ: ดีเอ็นเอ/ ฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ/ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

Abstract

DNA or Deoxyribonucleic acid testing is being used for the benefit of criminal justice system throughout the world, including the United Kingdom, Germany, Portugal and Thailand. Portugal is one of the EU Member States which has instituted comprehensive rules to the operation of its National DNA Database in accordance with international standards. A National DNA Database law must focus on the legislation and ethics of the advantages of DNA use.

In 2008, the Portuguese legislature enacted successfully the National DNA Database which applies to both civil and criminal cases. In Thailand there is no specific legislation on the use of DNA or the implementation of the National DNA Database Act. The National DNA Database is a useful tool and facility for those agencies whose purpose is criminal prosecution. It must always been borne in mind that a balance must to be struck between the rights of the individual and the pressing needs of law enforcement agencies. A prime responsibility is the respect of Basic Human Rights.

Keywords: Deoxyribonucleic acid (DNA)/ National DNA Database/ Criminal Justice

บทนำ

การนำวิทยาศาสตร์มาช่วยงานด้านกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีมานานและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า Deoxyribonucleic acid (DNA) นั้นสามารถช่วยคลี่คลายคดีทั้งในคดีอาญา(Lazer & Meyer, 2004, p. 357) พยานหลักฐานดีเอ็นเอ สามารถช่วยคลี่คลายคดีอาญาได้ทั้งคดีอาญาในอดีตและป้องกันคดีอาญาที่จะเกิดในอนาคตด้วย (Breyer, 2004, p. 16)

Mark McCormick อธิบายไว้ว่า การรับฟังพยานหลักฐานดีเอ็นเอเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการพิสูจน์ความผิดในคดีอาญา (McCormick, 1981, p. 879) โดยผู้พิพากษารับฟังพยานหลักฐานผ่านทางพยานผู้เชี่ยวชาญ (Expert evidence) (Orofino, 1996, pp. 109-111) แม้ในตอนเริ่มแรก จะมีการนำผลการวิเคราะห์กลุ่มเลือด (Blood group analysis) มาใช้ในการตรวจผู้ต้องสงสัยกับเหยื่ออาชญากรรม ก็ปรากฏว่า ได้ผลที่ไม่ชัดเจน จนกระทั่งเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์ในการตรวจวิเคราะห์รหัสพันธุกรรมดีเอ็นเอ (DNA analysis) (Schneider & Martin, 2001, pp. 232-237) ได้พัฒนาขึ้นโดยศาสตราจารย์ Sir Alec Jeffreys

ชาวอังกฤษ แห่ง Leicester University ได้พัฒนาระบบ MLP System ขึ้นมา (Werrett, 1997, p. 35) เพื่อใช้ในการพิสูจน์หาตัวผู้กระทำความผิดในคดีข่มขืนในคดีที่ชื่อว่า คดี Pitchfork (Werrett, 1997, p. 35) จนกระทั่ง ในปี ค.ศ. 1995 ประเทศสหราชอาณาจักร ได้พัฒนาและวางระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติขึ้น ซึ่งถือเป็นประเทศแรกที่จัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติขึ้นเป็นประเทศแรกของโลก เพื่อช่วยเก็บข้อมูลจากทั้งข้อมูลส่วนบุคคล (Personal profiles) และจากสถานที่เกิดเหตุ (Crime scenes) (The Home Office, n.d., p. 5) ซึ่งเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่า ฐานข้อมูลดีเอ็นเอมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบัน (Lazer & Meyer, 2004, p. 362) ไม่ว่าจะช่วยในการนำคนผิดมาลงโทษ รวมถึงพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลย (Gans, 2001, p. 172)

อีกทั้งฐานข้อมูลดีเอ็นยังมีคุณค่าต่อผู้บังคับใช้กฎหมายอีกด้วย (Zadok, Ben-Or & Fisman, 2010, p. 40) ไม่ว่าจะด้านการพิสูจน์ความเป็นบิดากับบุตร การพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล การพิสูจน์บุคคลสูญหาย การพิสูจน์เหตุหายนะจากภัยธรรมชาติตลอดจนเหยื่อจากสงครามได้ด้วย (Parven, 2012, pp. 69-70)

เมื่อประเทศสหราชอาณาจักรได้วางระบบข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติได้สำเร็จเป็นแห่งแรก ทำให้ในประเทศกลุ่มสหภาพยุโรปอื่นๆ ก็มีการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติตามมาด้วยเช่นเดียวกัน (Johnson & Williams, 2007, pp. 103-108) ไม่ว่าจะเป็นประเทศเยอรมนี เนเธอร์แลนด์ และออสเตรีย ที่ได้จัดทำขึ้นในปี ค.ศ. 1998 กรณีประเทศฟินแลนด์ และนอร์เวย์ ในปี ค.ศ. 1999 ส่วนประเทศเบลเยี่ยม เดนมาร์ก และสวิสเซอร์แลนด์ ในปี ค.ศ. 2000 (Martin, Schmitter & Schneider, 2001, pp. 228-229) ซึ่งในแต่ละประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปต่างตระหนักถึงความสำคัญ และการนำดีเอ็นเอไปใช้ประโยชน์ในกระบวนการยุติธรรม เพื่อป้องกันการแพร่ขยายตัวของกลุ่มอาชญากรรม ไม่ว่าจะเป็นการก่อการร้าย (Terrorism) อาชญากรรมข้ามชาติ (Transnational Crime) และการเข้าเมืองผิดกฎหมาย (Illegal Immigration) ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป (Machado & Silva, 2010, p. 233)

ทั้งนี้ กลุ่มประเทศสมาชิกจึงได้มีการทำความร่วมมือกันในการแบ่งปันความรู้เทคโนโลยี อีกทั้งกำหนดมาตรฐานร่วมกันในด้านคุณภาพและความเชื่อถือได้ของข้อมูลดีเอ็นเอ เพื่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพและง่ายต่อการนำข้อมูลพันธุกรรม (Genetic profiles) ไปใช้ในคดีอาญาที่เกิดขึ้นในประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป (Prainsack & Toom, 2010, pp. 1117–1135)

1. กระบวนการยุติธรรมทางอาญากับฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป

สิ่งที่กลุ่มประเทศสหภาพยุโรปจะต้องกำหนดไว้เป็นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอร่วมกันคือ มาตรฐานทางด้านเทคโนโลยี คุณภาพ ประสิทธิภาพในการทดลอง และบุคลากร เหล่านี้ต้องมีประสิทธิภาพและถูกต้องแม่นยำตามหลักวิทยาศาสตร์ อีกทั้งปัญหาที่ต้องพิจารณาไม่เพียงแต่ด้านของกฎหมายเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาในด้านจริยธรรม (Ethics) และสิทธิส่วนบุคคล (Privacy rights) ด้วย (Martin et al., 2001, pp. 233–237)

รายงานเมื่อปี ค.ศ. 2002 โดยตำรวจสากล (INTERPOL) พบว่า มีการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแล้ว 41 ประเทศจาก จำนวน 179 ประเทศ ซึ่งในแต่ละประเทศ ก็มีหลักเกณฑ์วิธีการทางกฎหมายที่มีความแตกต่างมากน้อยต่างกันในรายละเอียดของกฎหมายแต่ละประเทศ ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของการเก็บรวบรวมตัวอย่างดีเอ็นเอ (DNA sample) จากผู้ต้องสงสัยหรือผู้ต้องหาในคดีอาญา (A suspect and a convicted criminal offenders) กฎเกณฑ์เรื่องการเข้าถึงข้อมูลดีเอ็นเอ (Access of data) การย้ายข้อมูลดีเอ็นเอ (Remove of data) และการทำลายข้อมูลดีเอ็นเอ (Destruction of DNA) (João Boavida, 2005)

ในประเทศสหราชอาณาจักร ได้มีการจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเออย่างต่อเนื่อง และในปี ค.ศ. 2004 มีข้อมูลยืนยันว่า มีการจัดเก็บ DNA profile จำนวน 2.5 ล้านข้อมูลดีเอ็นเอ จำนวนข้อมูลดีเอ็นเอจากสถานที่เกิดเหตุ (Crime scene) 200,000 ข้อมูล (João Boavida, 2005) และมีแนวโน้มสูงขึ้นในอนาคต เพราะประเทศสหราชอาณาจักรได้วางเป้าหมายในการจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอให้มากขึ้น

ในปี ค.ศ. 2013 จากตัวเลขสถิติ พบว่า ฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นฐานข้อมูลดีเอ็นเอที่ใหญ่ที่สุดในโลก (Wallace, 2006) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติจะมีประโยชน์ต่อการป้องกันและปราบปรามคดีอาญาในกระบวนการยุติธรรมของนานาชาติ แต่การจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอจากประชาชนนั้นต้องเคารพสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของประชาชนด้วย จากการวิจัยพบว่า ฐานข้อมูลดีเอ็นเอจะมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม แต่ในขณะเดียวกัน การกระทำของรัฐอาจจะกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ ความเป็นส่วนตัวของประชาชนได้ (Toom, 2012, pp. 311–322) ดังนั้น การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ ไม่เพียงแต่จะมีการกำหนดกฎเกณฑ์เรื่องของการจัดเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอ ความยินยอมของผู้ต้องสงสัยหรือผู้ต้องหา ประเภทของคดีอาญา การเก็บรักษาข้อมูลดีเอ็นเอ เป็นต้น ต้องมีกฎหมายรองรับเรื่องการปกป้องสิทธิของประชาชนด้วย

1.1 การจัดเก็บ DNA ในฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ

ปัญหาที่ยังเป็นการโต้เถียงอยู่คือ การจัดเก็บตัวอย่างและการรักษาข้อมูลดีเอ็นเอในฐานข้อมูลนั้นไม่ว่าจะเป็นดีเอ็นเอของอาสาสมัคร (Volunteers) คนไข้ (Patients) ญาติของผู้สูญหาย (Relatives of missing persons) และข้อมูล ส่วนบุคคลของทหาร (Military personnel) เหล่านี้ Frederick R. Bieber ให้ความเห็นว่า จะคุ้มกับประโยชน์และความเสี่ยงเรื่องความปลอดภัยของข้อมูลความเป็นส่วนบุคคลของบุคคลเหล่านี้เพียงใด เป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาในการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติด้วย (Bieber, 2004, p. 52)

สำหรับประเทศเยอรมนีมีกฎหมายบัญญัติให้สามารถเก็บตัวอย่าง DNA จากพยานบุคคล (Witnesses) ได้ (Thibedeau, n.d., p. 79) ซึ่งเป็นการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนแตกต่างจากประเทศอื่น

เป็นที่ทราบว่าประเด็นเรื่องของข้อมูลพันธุกรรม (Genetic data) ยังมีการถกเถียงเป็นประเด็นสำคัญในทั้งด้านกฎหมาย สำหรับประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปที่มีหลักกฎหมายที่แตกต่างกัน ในระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง (Haas, Voegeli, Hess, Kratzer & Bär, 2006, p. 736)

กรณีประเทศโปรตุเกส มีจัดเก็บดีเอ็นเอจากผู้ต้องสงสัย ทั้งจากคนที่มีสัญชาติโปรตุเกสและไม่ได้มีสัญชาติโปรตุเกส หากเป็นผู้ต้องสงสัยในคดีอาญา ไม่ว่าจะสัญชาติใดควรจัดเก็บดีเอ็นเอไว้ในฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติด้วย เพื่อประโยชน์ในการสอบสวนคดีอาญาเหมือนดังเช่น DNA Fingerprinting Act of 2005 ของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ไม่ได้คำนึงถึงสัญชาติของผู้ต้องหาว่าต้องเป็นสัญชาติอเมริกันเท่านั้น คนสัญชาติอื่นเมื่อถูกจับว่ากระทำความผิดในประเทศก็ต้องถูกจัดเก็บดีเอ็นเอไว้ในฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติของประเทศสหรัฐอเมริกา (Rothstein & Talbott, 2006)

1.2 ฐานข้อมูล DNA แห่งชาติ กับสิทธิพื้นฐานแห่งความเป็นมนุษย์ (The Fundamental Rights of Human)

ปัญหาเรื่องของสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ (The fundamental Rights of Human) ไม่ว่าสิทธิต่อตัวเองหรือว่าครอบครัว อันได้แก่ the right of privacy, the right of physical and moral integrity, the right not to declare, the presumption of innocence, the right to liberty and the dignity of the person เหล่านี้เป็นพันธกิจของรัฐที่มีต่อประชาชนในรัฐตนเองในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่แต่ละประเทศเป็นสมาชิกร่วมกัน และนำมาบัญญัติหลักการนี้ ไว้ในกฎหมายภายในรัฐของตน

โดยหลักสิทธิมนุษยชน สิทธิเสรีภาพของประชาชน ย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญของประเทศนั้นๆ แต่ปัญหาที่ได้มีการโต้แย้งคือประเด็นเรื่องการเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอจากร่างกายของผู้ต้องหา และเรื่องความยินยอมของบุคคล หากไม่ยินยอมให้รัฐตรวจร่างกายจะผิดกฎหมายหรือไม่ และรัฐสามารถบังคับตรวจเอาดีเอ็นเอจากร่างกาย จะเป็นละเมิดต่อสิทธิในร่างกายและชีวิตหรือได้หรือไม่ เหล่านี้ หลักเกณฑ์ทางกฎหมายของแต่ละประเทศยังแตกต่างกัน

1.3 งบประมาณในการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ (Budget of the DNA National Database)

นอกจากการพัฒนาด้านกฎหมาย และจริยธรรมที่ต้องพิจารณาไปด้วยกันแล้ว สิ่งหนึ่งที่ประเทศโปรตุเกสต้องพิจารณาคือ ประเด็นด้านเศรษฐกิจของประเทศด้วย เนื่องจากการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอมีค่าใช้จ่ายสูง ไม่ว่าจะเป็นด้านระบบปฏิบัติการฐานข้อมูลเบื้องต้น เครื่องมือ อุปกรณ์ การทดสอบ บุคลากรผู้เชี่ยวชาญ เหล่านี้ เป็นสิ่งที่รัฐบาลต้องเตรียมพร้อม และสนับสนุน ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าการพัฒนาและการวางระบบการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ ต้องมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการในหลายๆ ด้าน จึงต้องใช้งบประมาณค่อนข้างสูง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลโปรตุเกสต้องพิจารณาและให้ความสำคัญด้วย ผลของการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติจึงจะประสบความสำเร็จ และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด (Machado, 2012a, pp. 271-284)

นอกจากรัฐบาลที่ต้องพิจารณาในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎหมาย และเรื่องงบประมาณแล้ว ยังมีในส่วนของนักกฎหมาย ผู้ใช้กฎหมาย นักวิทยาศาสตร์ นักสิทธิมนุษยชน เหล่านี้ มีส่วนอย่างยิ่งสำหรับกฎหมายดีเอ็นเอแห่งชาติฉบับแรกของประเทศไทย ในความคิดเห็นของผู้เขียนเห็นว่า ในช่วงเริ่มแรก ต้องจัดทำกฎหมายให้ชัดเจนเสียก่อน เพื่อประโยชน์ในแง่ของการปฏิบัติของคนในรัฐ และในส่วนของการจัดเก็บข้อมูลนั้น ผู้เขียนเห็นว่าเนื่องจากค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บข้อมูลค่อนข้างสูงมาก ดังนั้น ในระยะเริ่มแรกของการจัดเก็บข้อมูล ควรจัดเก็บแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยไม่จำเป็นต้องทำทั้งหมด อีกทั้งเห็นควรให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนถึงประโยชน์ของการนำดีเอ็นเอไปใช้ในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในสังคมได้ และการจัดเก็บดีเอ็นเอเป็นเรื่องใกล้ตัว เป็นของทุกคน เป็นสิทธิส่วนบุคคล แต่รัฐจะต้องรับรองความปลอดภัยและความมีประสิทธิภาพของฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ เพื่อให้ความมั่นใจแก่ประชาชนว่า ข้อมูลดีเอ็นเอที่ถูกเก็บและจัดการโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น รัฐจะช่วยในการควบคุมดูแลความเป็นส่วนตัวของแต่ละบุคคลอย่างเป็นความลับและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

1.4 ความร่วมมือระหว่างประเทศในการแลกเปลี่ยนความรู้และเทคโนโลยี DNA

นอกจากการให้ความสำคัญกับการนำข้อมูลดีเอ็นเอมาใช้ภายในประเทศแล้ว ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญกับความร่วมมือระหว่างประเทศด้วย เนื่องจาก ปัจจุบันปัญหาที่เกิดจากการก่อการร้าย (Terrorism) การค้ามนุษย์ (Human trafficking) และการค้ายาเสพติด (Drug trafficking) ต่าง ๆ เหล่านี้ ที่เกิดขึ้นในกลุ่มประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป (Thibedeau, n.d., p. 17) อีกกรณีคือเหตุการณ์สึนามิที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในปี ค.ศ. 2004 สหภาพยุโรปได้มีโครงการวิจัยเกี่ยวกับการสืบทราบบุคคลหายจากเหตุการณ์ดังกล่าวเพื่อให้เกิดฐานข้อมูลการพิสูจน์บุคคล (European Network of Forensic Science Institutes (ENFSI), 2015, p. 54) ทั้งนี้ ประเทศไทยเป็นหนึ่งในสมาชิกของตำรวจสากล (INTERPOL) ที่จะให้ความร่วมมือกับตำรวจไทย (RTP) ในการแบ่งปันข้อมูลผู้ต้องสงสัย รวมทั้ง ความร่วมมือ สนับสนุน และช่วยเหลืองานด้านวิทยาการข้อมูล ความรู้ต่างๆ แก่ตำรวจไทยในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมภายในประเทศ

รัฐต้องแสดงให้เห็นว่า การจัดทำฐานข้อมูล DNA แห่งชาตินั้นเกิดประโยชน์ ต่อสังคม ในการควบคุมสังคม และป้องกันสังคมจากปัญหาอาชญากรรมที่นับวันจะทวีเพิ่มมากขึ้นตามจำนวนประชากรที่มากขึ้น อีกทั้งรัฐยังต้องให้ความสำคัญต่อการปกป้องสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนชาวไทย (Protection of human dignity and rights) ตามหลักรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยด้วย ทั้งนี้ รัฐต้องทำให้เกิดความสมดุล ทั้งด้านความปลอดภัยในสังคมส่วนรวม และการรักษาสิทธิส่วนบุคคลของประชาชนควบคู่กันไป เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ

1.5 รัฐต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ

สำหรับประเทศสเปนนั้น รัฐบาลมีการรับฟังเสียงของประชาชน (Public opinion) ในการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ เพื่อเก็บการจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอ (DNA storage) (Gamero et al., 2006, pp. 777-779) เช่นกันกับประเทศโปรตุเกสนั้น ก็ต้องมี the public debate เกี่ยวกับการปกป้องและป้องกันข้อมูลพันธุกรรมส่วนบุคคล (Personal genetic information) เหล่านี้เป็นสิ่งที่จำเป็น และหลีกเลี่ยงไม่ได้เลยที่ต้องมีการหารือร่วมกัน ไม่ว่าจะภาครัฐหรือภาคประชาชน เพื่อให้เกิดความคิดเห็นในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง กฎหมาย วิทยาศาสตร์ และศีลธรรมจริยธรรมด้วย

การจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติโปรตุเกส (National DNA Database) และการนำ DNA ไปใช้ประโยชน์ในการต่อสู้กับอาชญากรรม และเป็นเครื่องมือให้กับตำรวจ รัฐบาลต้องพิจารณาผลกระทบทั้งปัจจัยด้านสังคม หน่วยงานของรัฐ และเศรษฐกิจด้วย รัฐบาลโปรตุเกสทราบอยู่ว่าการจัดทำฐานข้อมูล DNA แห่งชาติต้องใช้งบประมาณสูง เสี่ยงต่อการกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชน ความมีประสิทธิผลของการนำข้อมูล DNA ไปใช้ จากประสบการณ์เริ่มต้นในการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติของประเทศโปรตุเกส ทำให้เกิดประเด็นที่ต้องพิจารณาสำหรับประเทศไทยที่มีจำนวนประชากรมากกว่าเกือบถึงเจ็ดเท่า ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นประเด็นด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์ ประเด็นเหล่านี้ ต้องมีการศึกษา โดยเฉพาะในส่วนของตัวบทกฎหมายที่จะนำมาใช้สำหรับการจัดเก็บดีเอ็นเอสำหรับประชากรไทย โดยทั้งรัฐบาลผู้บัญญัติกฎหมาย รวมทั้งประชาชน ต้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาร่างกฎหมายอย่างละเอียด รอบคอบ และให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาและใช้ประโยชน์จากการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ

2. จากประสบการณ์ประเทศสหภาพยุโรป และข้อคิดเห็นสำหรับประเทศไทย

2.1 National DNA Database Act

ประเทศไทยได้มีการติดตั้งโปรแกรมชื่อว่า CODIS ตั้งแต่ ปี ค.ศ. 2013 (Royal Thai Embassy Washington D.C., n.d.) แต่จากรายงานของ Andrew Thibedeau พบว่า ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรที่บัญญัติเกี่ยวกับฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ DNA และไม่มีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ DNA ที่ชัดเจน

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มี DNA Fingerprint Act of 2005 ซึ่งมีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับมาตรฐานการปฏิบัติงานด้านนิติวิทยาศาสตร์เพื่อให้สอดคล้องกับงานกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

กรณีประเทศโปรตุเกส ก็มีบทกฎหมายเฉพาะ เรื่อง DNA ที่ใช้ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา ที่ชื่อว่า *“Aprova a criação de uma base de dados de perfis de ADN para fins de identificação civil e criminal” (Law no. 5/2008 12 February)* บัญญัติไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติของผู้ปฏิบัติหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม (Machado & Silva, 2010, p. 218) ตามที่ Mercado ได้อธิบายไว้ว่า ประเทศโปรตุเกสยังไม่มีการรายงานข้อมูลอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับจำนวนตัวเลขในการจัดเก็บ DNA profiles โดย INML หนังสือพิมพ์ (เดือนมกราคม 2011) เสนอข่าวว่า มีการเก็บข้อมูลดีเอ็นเอ DNA profile มีจำนวนน้อยกว่า 100 ข้อมูล (Less than 100 profiles) ที่ถูกจัดเก็บในฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติโปรตุเกส ทั้งนี้ ปรากฏสาเหตุมาจาก

1) ข้อจำกัดทางกฎหมาย (The restrictive nature of legislation) 2) ใช้ค่าจ่ายทางการเงินในการสร้างฐานข้อมูลดีเอ็นเอ (The financial costs of constructing the DNA database) ข้อเท็จจริงด้านข้อจำกัดทางกฎหมาย พบว่า ผู้พิพากษามีประเด็นปัญหาเรื่องดุลพินิจการพิจารณาเกี่ยวกับการออกคำสั่งในการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลในฐานข้อมูล

ดีเอ็นเอแห่งชาติของผู้กระทำความผิดทางอาญาที่ได้รับการลงโทษจำคุกสามปีหรือมากกว่าสามปี(Machado, 2012b, p. 48)

เมื่อเทียบกับประเทศสหภาพยุโรปประเทศอื่น ในส่วนของค่าใช้จ่ายที่สูงของการวิเคราะห์ดีเอ็นเอ (The high costs of the DNA analysis) ก็เป็นปัญหาของประเทศโปรตุเกส ในการพัฒนา DNA database ราคา (Prices) ถูกกำหนดโดยกระทรวงยุติธรรม ขึ้นอยู่กับระดับความซับซ้อนของการวิเคราะห์ดีเอ็นเอ ยิ่งหากมีขั้นตอนในการวิเคราะห์หลายขั้นตอนยิ่งมีราคาและค่าใช้จ่ายสูง ซึ่งไม่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการรวบรวมเก็บไว้ในฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ ซึ่งค่าใช้จ่ายอยู่ระหว่าง 204 ยูโร และ 714 ยูโร (278 $ and 973 $) ต่อคน (Machado, 2012b, pp. 48–49) จากข้อมูลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผู้ต้องขังในประเทศโปรตุเกสพบว่า มีการเก็บรวบรวมตัวอย่างดีเอ็นเอ (DNA Samples) ผู้ต้องขังถูกกระทำการโดยวิธีรุนแรง (Use of violence) (Machado, n.d.)

2.2 Law of the Protection of Personal Data

ประเทศสหภาพยุโรปส่วนมากมีกฎหมายป้องกันข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับประโยชน์ในการสอบสวนคดีอาญา (Johnson & Williams, 2007, p. 115) สำหรับประเทศโปรตุเกส ก็เช่นกัน ได้มีกฎหมาย The Personal Protection Data Act เรียบร้อยแล้วโดยกฎหมายนี้ปกป้องความลับของข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวกับพันธุกรรม (The DLA Piper Information Law, 2012, p. 192) นอกจากเรื่องของการบัญญัติกฎหมายฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติแล้ว ประเทศไทยควรต้องมีกฎหมายควบคุมความปลอดภัยในการจัดเก็บข้อมูลดีเอ็นเอด้วย เพื่อว่าการนำข้อมูลดีเอ็นเอไปใช้ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ทางกฎหมายอย่างแท้จริง เนื่องจากการนำข้อมูลดีเอ็นเอไปใช้ต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (Privacy right of individual) กล่าวคือ ต้องเป็นการรักษาความลับให้แก่บุคคล เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนชาวไทยตามหลักรัฐธรรมนูญ และเพื่อให้เกิดความเป็นสากลเทียบเท่ากับนานาชาติ

บทสรุป

พยานหลักฐานดีเอ็นเอเป็นที่ยอมรับในคดีอาญาว่า มีประสิทธิภาพและแม่นยำในการคลี่คลายคดีอาญา จากประสบการณ์ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป พบว่า ฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติเป็นเครื่องมือในการช่วยคลี่คลายคดีอาญา เพื่อนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษ อีกทั้งช่วยปกป้องผู้บริสุทธิ์ในคดีด้วย อย่างไรก็ตาม ประเด็นเรื่องการจัดเก็บดีเอ็นเอเข้าสู่ฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติยังต้องพิจารณาถึงเรื่องประเด็นทางกฎหมาย จริยธรรม งบประมาณ ความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนความรู้และเทคโนโลยีระหว่างประเทศสมาชิกเหล่านี้ ยังเป็นประเด็นที่ประเทศสมาชิก ยังคงให้ความสำคัญและโต้เถียงกันอยู่ เนื่องจากความหลากหลายในระบบกฎหมายและการบัญญัติกฎหมาย อีกทั้งการจัดทำระบบฐานข้อมูลดีเอ็นเอ จำเป็นต้องได้รับความคิดเห็นจากประชาชน เพื่อประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม และคุ้มครองสิทธิของประชาชนอีกด้วย ผู้เขียนขอเสนอแนะว่า ประเทศไทยควรต้องศึกษาจากประสบการณ์ประเทศสมาชิกยุโรป อันได้แก่ ประเทศสหราชอาณาจักร หรือประเทศโปรตุเกส ซึ่งมีการจัดทำฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติใช้มาก่อนประเทศไทย เพื่อเป็นแบบอย่างให้กับประเทศไทย และเพื่อประโยชน์ในการป้องกันและต่อสู้คดีอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคตในการเข้าสู่การเป็นสมาชิกประเทศกลุ่มประชาคมอาเซียน (AEC) โดยเฉพาะประเด็นการบัญญัติกฎหมายลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจนถึงขั้นตอน มาตรฐาน และความชอบด้วยกฎหมาย ไม่เพียงแต่เรื่องฐานข้อมูลดีเอ็นเอแห่งชาติ ยังต้องพิจารณาถึงกฎหมายป้องกันสิทธิส่วนบุคคลของประชาชนชาวไทยด้วย

รายการอ้างอิง

Bieber, F. R. (2004). Science and Technology of Forensic DNA Profiling: Current Use and Future Directions. In D. Lazer (Ed.), *DNA and the Criminal Justice System: The Technology of Justice*. Cambridge, MA: MIT Press.

Breyer, S. (2004). Furthering the Conversation about Science and Society. In D. Lazer (Ed.), *DNA and the Criminal Justice System: The Technology of Justice*. Cambridge, MA: MIT Press.

European Network of Forensic Science Institutes (ENFSI). (2015). *DNA-Database Management Review and Recommendations*. Retrieved June 19, 2015, from http://www.enfsi.eu/sites/default/files/documents/final_version_enfsi_2015_document_on_dna-database_management_0.pdf

Gamero, J.-J., Romero, J.-L., Peralta, J.-L., Carvalho, M., Vide, M.-C. & Corte-Real, F. (2006). Some social and ethical aspects of DNA analyses and DNA profile databases. *International Congress Series, 1288,* 777–779.

Gans, J. (2001). Something to Hide: DNA, Surveillance and Self-Incrimination. *Current Issues in Criminal Justice, 13*, 168–184.

Haas, C., Voegeli, P., Hess, M., Kratzer, A. & Bär, W. (2006). A new legal basis and communication platform for the Swiss DNA database. *International Congress Series, 1288*, 734–736.

João Boavida, M. (2005). Portugal plans a forensic genetic database of its entire population. Retrieved May 19, 2013, from http://www.newropeans-magazine.org/?option=com_content&task=view&id=2059&Itemid=121

Johnson, P. & Williams, R. (2007). Internationalizing New Technologies of Crime Control: Forensic DNA Databasing and Datasharing in the European Union. *Policing and Society, 17*(2), 103–118.

Lazer, D. & Meyer, N.M. (2004). DNA and the Criminal Justice System: Consensus and Debate. In D. Lazer (Ed.), *DNA and the Criminal Justice System: The Technology of Justice*. Cambridge, MA: MIT Press.

Machado, H. (2012a). Prisoners' views of CSI's portrayal of forensic identification technologies: a grounded assessment. *New Genetics and Society, 31*(3), 271–284.

Machado, H. (2012b). Setting the Scene: Portugal. In *Tracing technologies: prisoners' views in the era of CSI*. Farnham, Surrey; Burlington, VT: Ashgate.

Machado, H. (2011). Arguido or no: The Portuguese DNA Database. *The Council for Responsible Genetics*. Retrieved May 22, 2013, from http://www.councilforresponsiblegenetics.org/genewatch/GeneWatchPage.aspx?pageId=374

Machado, H. & Silva, S. (2010). Portuguese forensic DNA database: political enthusiasm, public trust and probable issues in future practice. In *Genetic Suspects*. Retrieved July 16, 2013, from http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511778193.012

Martin, P.D., Schmitter, H. & Schneider, P.M. (2001). A brief history of the formation of DNA databases in forensic science within Europe. *Forensic Science International, 119*(2), 225–231.

McCormick, M. (1981). Scientific Evidence: Defining a New Approach to Admissibility. *Iowa Law Review, 67*, 879–916.

Orofino, S. (1996). Daubert v. Merrel Dow Pharmaceuticals, Inc.: The Battle Over Admissibility Standards for Scientific Evidence in Court. *Journal of Undergraduate Sciences, 3*, 109–111.

Parven, K. (2012). *Forensic Use of DNA Information: Human Rights, Privacy and Other Challenges* (Doctor of Philosophy thesis, Faculty of Law). University of Wollongong, Australia. Retrieved June 29, 2015, from http://ro.uow.edu.au

Prainsack, B. & Toom, V. (2010). The prüm regime: Situated dis/ empowerment in transnational DNA profile exchange. *British Journal of Criminology, 50*(6), 1117–1135.

Rothstein, M. A. & Talbott, M. K. (2006). The Expanding Use of DNA in Law Enforcement: What Role for Privacy? *The Journal of Law, Medicine & Ethics, 34*(2), 153–164.

Royal Thai Embassy Washington D.C. (2012). America's FBI will help Thailand build a DNA database. Retrieved March 2, 2013, from http://www.visetkaew.com/wp/2012/12/03/americas-fbi-will-help-thailand-build-a-dna-database/

Schneider, P.M. & Martin, P.D. (2001). Criminal DNA databases: the European situation. *Forensic Science International, 119*(2), 232–238.

The DLA Piper Information Law. (2012). *Data Protection Laws of the World*. Retrieved June 17, 2013, from http://information.dla.com/information/published/DPLaw_World_Handbook_2012.pdf

The Home Office. (2013). *National DNA Database Strategy Board Annual Report 2012/2013*. Retrieved January 11, 2015, from http://www.gov.uk/government/organisations/home-office/series/dna-database-documents

Thibedeau, A. (2011). *National Forensic DNA Database (No. National DNA Database 2011). Council for responsible genetics*. Retrieved June 18, 2013, from http://www.councilforresponsiblegenetics.org/dnadata/fullreport.pdf

Toom, V. (2012). Forensic DNA databases in England and the Netherlands: governance, structure and performance compared. *New Genetics and Society, 31*(3), 311–322.

Wallace, H. (2006). The UK National DNA Database: Balancing crime detection, human rights and privacy. *EMBO Reports, 7*(Spec No), S26–S30.

Werrett, D.J. (1997). The National DNA Database. *Forensic Science International, 88*(1), 33–42.

Zadok, E., Ben-Or, G. & Fisman, G. (2010). Forensic utilization of voluntarily collected DNA samples: law enforcement versus human rights. Retrieved July 16, 2013, from http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511778193.004